

Gewasbeschermingsmiddelen – de stand van zaken

Chemie in sport en golf niet meer vanzelfsprekend

Sinds 2017 is er regelgeving die het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw verbiedt. Gebruik op sportvelden was echter nog wel toegestaan, maar inmiddels is er wat dat betreft ook alweer één en ander veranderd. Hoe zit het precies? En vooral: hoe gaan we er nu voor zorgen dat op alle sportvelden in Nederland gewasbeschermingsmiddelen worden uitgebannen? Wat is daarvoor nodig en waar is informatie te vinden? In dit artikel wordt een overzicht gegeven.

Auteur: Geert Cuperus, Werkgroep milieuvriendelijk beheer

In de loop der jaren zijn we er min of meer aan gewend geraakt dat er gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt in de sport. Toch is het geen vanzelfsprekendheid, en eigenlijk is het ook best raar. Gras is bij uitstek iets 'groens' waar geen chemie bij hoort. Met goed vakmanschap is een mooie en gezonde grasmat te realiseren. Als er gewasbeschermingsmiddelen worden ingezet, is het regulier onderhoud tekortgeschoten. Nu stelt het beoefenen van sport de nodige eisen aan kwaliteit en veiligheid en het is dus niet uitgesloten dat in uiterste gevallen extra hulp nodig is. Maar dikwijls is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen verworpen tot symptoombestrijding, met alle gevolgen van dien voor de sportbeoefenaar en het milieu.

Het roer moest om. De kern van de aanpak die vanaf 2013 werd ingezet is dat middelen niet meer kunnen, tenzij daar echt niet aan valt te ontkomen. Dat kan het geval zijn als goede en veilige sportbeoefening onmogelijk dreigt te worden en andere maatregelen uitgeput zijn. Naar nu blijkt, zijn dat feitelijk nog maar enkele situaties die op sportvelden kunnen voorkomen. Deze zijn omschreven in de Regeling gewasbeschermingsmiddelen en biociden. In het schema hieronder is aangegeven in welke situaties nog gebruik mag worden gemaakt van gewasbeschermingsmiddelen.

Uitzonderingen op het verbod op gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voor sportvelden

('ja' betekent dat gebruik is toegestaan)

Op golfbanen is de situatie iets anders, eveneens samengevat in een overzichtelijk schema bij

Nederlandse naam	Wedstrijd-, trainings- en bijvelden buiten stadions	Wedstrijdvelden in stadions
Weegbree		
Draadereprijs		
Veldereprijs	ja	nee
Paardenbloem		
Madeliefje		
Klaver		
Varkensgras		
Grasgroeiremmer	nee	nee
Meikever	ja	nee
Junikever		
Dollarspot		
Sneeuwschimmel	nee	ja
Kiemplantenziekte		

Op golfbanen is de situatie iets anders, eveneens samengevat in een overzichtelijk schema bij de genoemde Regeling. Hoewel volgens de schema's in sommige gevallen nog gespoten mag worden, moet dat uiteraard zo veel mogelijk worden beperkt. Daarbij geldt het volgende:

- Door goede monitoring moeten problemen al in een vroeg stadium worden voorkomen.
- Volgens een advies van deskundigen kan de inzet van gewasbeschermingsmiddelen in een jaar beperkt blijven tot 20 procent van het speeloppervlak. Wanneer op een sportveld meer gebruik nodig blijkt, is dit een duidelijke indicatie dat er iets mis is en dat het onderhoud nadrukkelijk bijgestuurd moet worden.

gesteld dat er onvoldoende wettelijk grondslag is om een verbod in te stellen op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Dit lijkt een streep te trekken door alles wat hierboven is toegelicht. Dat is echter maar zeer de vraag. In de praktijk zien we dat veel beheerders van sportvelden en golfbanen al 'om' zijn. Ze willen simpelweg af van 'chemie'. Men wil niet meer afhankelijk zijn van noodverband en juist toe naar het ontwikkelen van gezonde grassystemen. De belangstelling voor milieuvriendelijk beheer is breed; steeds meer beheerders zijn op zoek naar oplossingen om zonder middelen gezond gras te kunnen kweken. Dit blijkt wel uit de grote belangstelling voor de webinars over dit onderwerp die worden georganiseerd.

Uitzonderingen op het verbod op gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voor golfbanen ('ja' betekent dat gebruik is toegestaan)

Nederlandse naam	Green	Fringe/ collar	Foregreen/ apron	Tees	Fairways	Maintained- Rough	Golf- rough
Weegbree							Nee
Daadereprijs							
Veldereprijs							
Paardenbloem							
Madeliefje							
Klaver	Nee	Ja					
Varkensgras							
Biggenkruid							
Kruipende boterbloem							
Vogelmuur							
Hoornbloem							Ja
Jakobskruid							Ja
Ridderzuring	Nee			Nee			Ja
Liggende vetmuur	Ja			Nee			Nee
Grasgroeier	Nee			Nee			Nee
Meikever				Ja			Nee
Junikever							
Dollar spot	Ja	Ja	Ja		Nee		
Sneeuwschimmel	Ja	Ja	Ja				

Laagrisicomiddelen

Tegelijkertijd moet er een misverstand worden weggenomen. Vaak wordt verondersteld dat biologische middelen en laagrisicomiddelen niet onder het verbod vallen. Dat is onjuist; elk middel dat wordt ingezet om gras te beschermen tegen schadelijke organismen of ter vernietiging of voorkomen van onkruid, is een gewasbeschermingsmiddel. Wel verdient het de voorkeur om, als deze beschikbaar zijn, laagrisicomiddelen als eerste in te zetten.

Verbod op pauze, ontwikkeling gaat door

Recent heeft het gerechtshof in Den Haag vast-

En gelukkig is er in de Tweede Kamer nog steeds een meerderheid die vindt dat we af moeten van gewasbeschermingsmiddelen. Direct na de uitspraak van het gerechtshof heeft de Kamer een motie aangenomen die de regering oproept om de wettelijke grondslag voor een verbod zo spoedig mogelijk te herstellen. Het wetsvoorstel dat dit moet regelen, is inmiddels aan de Tweede Kamer voorgelegd. Het belang van pesticidenvrij beheer blijft over-eind staan; we gaan dus gewoon verder.

De marsroute: IPM

De Green Deal Sportvelden is zoals bekend

afgelopen en heeft grotendeels zijn werk gedaan. Er is veel aandacht gekomen voor beheer zonder gewasbeschermingsmiddelen, en conform de doelstelling zijn die situaties beschreven waarin het gebruik nog steeds niet is te voorkomen: dat zijn de situaties die nu nog zijn uitgezonderd in de Regeling. Door de Green Deal is de methodiek vastgelegd die moet leiden tot het uitbannen van gewasbeschermingsmiddelen. Deze methodiek gaat uit van planmatig beheer dat gericht is op een gezond grassysteem. Essentiële stappen daarbij zijn het vastleggen van de uitgangssituatie (de kwaliteit van het gras/bodemsysteem), het stellen van (kwaliteits)doelen, het plannen van het onderhoud, het monitoren van de graskwaliteit en ten slotte het evalueren van de gekozen wijze van beheer en onderhoud.

De uitgangspunten van deze methodiek zijn aangevuld met de aspecten die conform het Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden in een gewasbeschermingsmonitor beschreven moeten worden. Het geheel noemen we 'geïntegreerde gewasbescherming', ook aangeduid met de Engelse afkorting IPM (*integrated pest management*). Door deze uitgangspunten te volgen, leggen beheerders de basis voor een gezond grassysteem en voldoen ze tegelijkertijd aan de verplichte gewasbeschermingsmonitor. Er komt op korte termijn een webtool beschikbaar waarmee beheerders stap voor stap vorm kunnen geven aan IPM.

Ondersteuning voor beheerders

Beheer zonder gewasbeschermingsmiddelen is eigenlijk eenvoudig. Je zou kunnen denken: laten we ze gewoon wegdoen, maar dan blijkt dat er de nodige uitdagingen zijn. Het onderhoud moet veel nadrukkelijker gericht worden op het voorkómen van onkruid en plagen. Toch duiken ze op, en niet zelden in een omvang die goede sportbeoefening lastig maakt. Diverse beheerders zijn aan de slag gegaan met deze uitdaging en tot allerlei oplossingen en ideeën gekomen. De planmatigheid van het beheer (IPM) blijft het uitgangspunt en geeft een stevig fundament. Maar daarna komt het aan op vak-kennis en het kunnen 'lezen' welke ingreep op een bepaald moment nodig is. Dan is het prettig om terug te kunnen vallen op informatie en kennis van deskundigen en collega's.

De Werkgroep milieuvriendelijk beheer werkt aan het verzamelen, op een rij zetten en beschikbaar maken van praktische, inhoudelijke

kennis voor beheer en onderhoud. Geleidelijk aan is het nodige materiaal ontwikkeld, waarmee elke beheerder aan de slag kan gaan.

- In de 'Handreiking pesticidenvrij sportgras-beheer' wordt uitgebreid ingegaan op het ontstaan van onkruiden en plagen. Met de kennis uit deze handreiking kan gewerkt worden aan preventief beheer en onderhoud.
- Met name met het oog op vrijwilligers is een e-learningcursus ontwikkeld. Deze cursus gaat in op praktische onderdelen van het (wekelijks) onderhoud en de bijdragen die vrijwilligers kunnen leveren.
- Middels gerichte factsheets wordt aandacht geschonken aan specifieke thema's. Er zijn al factsheets met informatie voor vrijwilligers en voor bestuursleden.
- Aan de hand van voorbeelden laten we beheerders aan het woord die al goede resultaten hebben geboekt. Deze casestudy's geven veel inspiratie.
- Er worden webinars georganiseerd door diverse partijen die bij de Werkgroep betrokken zijn. Een webinar is een zeer geschikte vorm om in korte tijd veel beheerders te bereiken met allerhande informatie, van wetgeving tot praktische zaken.

Gemeente als voortrekker

Bij het beheer en onderhoud van sportvelden zijn vaak meerdere partijen en personen betrokken. Vaak is sprake van een taakverdeling tussen gemeente, aannemers en verenigingen. Het is nog wel een uitdaging om bij iedereen de doelstellingen scherp te krijgen en de juiste werkwijzen te implementeren. De rol van gemeenten is daarbij belangrijk. De gemeente is bij uitstek de partij die alles kan overzien, verbindingen kan leggen (bijvoorbeeld tussen beleid en uitvoering) en bovendien in veel

gevallen eigenaar is van de grond. In het ideale geval, zo vindt de Werkgroep, trekken alle betrokkenen bij beheer en onderhoud in een gemeente samen op, bespreken ze de doelen, wisselen ze ervaringen uit en komen ze samen tot oplossingen. De Werkgroep is een initiatief gestart om een toolbox samen te stellen voor zo'n gezamenlijke aanpak. Zodra deze gereed is, wordt dit bekendgemaakt op de website, maar de deelnemende partijen in de Werkgroep gaan de aanpak ook actief aan de man brengen.

Slotsom

Beheer en onderhoud van sportvelden is mogelijk zonder de inzet van gewasbeschermingsmiddelen. Dat vereist een aanpak die gericht is op preventie en een actieve zoektocht naar de beste oplossingen. In uiterste gevallen kan het nog nodig blijken om een hardnekkig probleem met middelen aan te pakken. Dat mag nu nog in slechts een handvol situaties. Het is de (politieke) bedoeling om het gebruik in deze uitzonderlijke situaties na 2022 ook te verbieden. Voor beheerders is dat haalbaar als er serieus werk wordt gemaakt van IPM en als de diverse tools die in dit artikel zijn genoemd worden gebruikt. Er zijn goede voorbeelden om van te leren en in een gemeentelijke setting kan men het probleem gezamenlijk aanpakken.

In het kort:

*Alleen in enkele uiterste gevallen mogen nog gewasbeschermingsmiddelen gebruikt worden. Dit is uitgewerkt in de Regeling gewasbeschermingsmiddelen en biociden.

*Gebruik is alleen toegestaan mits het echt niet anders kan. Dat houdt in dat eerst de regels voor goed grasbeheer zijn toegepast (IPM) en dat slechts kleine gedeelten van het speloppervlak behandeld worden. Als dat meer is dan 20 procent, gaat er iets niet goed met het beheer.

*Volgens een recente rechterlijke uitspraak is er onvoldoende wettelijke grondslag voor het verbod; er is dus sprake van een formeel gebrek. De overheid is bezig een nieuwe grondslag op te stellen en wil het gebrek bij de start van het beheerseizoen 2022 hebben gerepareerd.

*Voor beheerders is veel informatie beschikbaar om toe te werken naar pesticidenvrij beheer. Zo zijn er een webtool om IPM vorm te geven, een handreiking voor pesticidenvrij beheer, een e-learningcursus, goede voorbeelden en links naar webinars.

*Al deze informatie is te vinden op <https://www.duurzamesportsector.nl/mvb/natuurgras/>.

De grote uitdaging is nu alle beheerders bij deze aanpak te betrekken. Gemeenten kunnen daarbij een voortrekkersrol vervullen. Daarvoor wordt een toolbox ontwikkeld.

Geert Cuperus

Bronnen

Alle informatie die in dit artikel wordt genoemd, is te vinden op <https://www.duurzamesportsector.nl/mvb/natuurgras/>. Meer informatie over milieuvriendelijk beheer is bijvoorbeeld te vinden op de volgende websites:
<https://www.onkruidvergaat.nl/>
<https://www.ngf.nl/>
<https://www.bsnc.nl/>
www.vhg.org
www.cumela.nl

Werkgroep milieuvriendelijk beheer

De Werkgroep milieuvriendelijk beheer is één van de drie werkgroepen die uitvoering en invulling geven aan de Routekaart verduurzaming sport. In de Werkgroep praten de overheid, de sportsector en het bedrijfsleven over de uitfasering van gewasbeschermingsmiddelen, maar ook andere milieuthema's gerelateerd aan gebruik en beheer van sportterreinen komen aan de orde. De werkzaamheden van de Green Deal Sportvelden liggen nu bij deze Werkgroep. Aan dit artikel is bijgedragen door de leden van de Werkgroep.